

Gramatyka języka duńskiego

Gramatyka j. duńskiego.

Celem niniejszej gramatyki jest zwięzłe przedstawienie panoramy reguł, które rządzą tworzeniem poprawnych konstrukcji w języku duńskim. Niemniej jednak trzeba podkreślić, że grupą docelową przedstawianej gramatyki są osoby uczące się języka duńskiego na poziomie podstawowym lub średnio zaawansowanym. W związku z tym, w tej stronie znajdziecie tylko i wyłącznie ogólny zarys tego trudnego języka. Mając do dyspozycji ograniczoną ilość miejsca wybrałem czytelne graficzne przedstawienie informacji w zamian za szczegółowość.

W całej gramatyce zastosowałem wyłącznie polską terminologię. Przepraszam najmocniej tych, którzy chcieliby się nauczyć duńskiej terminologii. Stwierdziłem jednak, że dla większości ludzi bez szczegółowej wiedzy językowej gramatyka jest zazwyczaj tak ciężkim przedmiotem, że stosowanie nieznanymi pojęć sprzyjałoby niechęci do dalszej nauki.

Dla tych, którzy będą chcieli pogłębiać swoją

wiedzę na temat wyjątków i szczegółów, mocno polecam „Gramatykę Języka Duńskiego” napisaną przez Eugeniusza Rajnika, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Moim zdaniem, nie jest to jednak książka dla początkujących.

Dla znających język angielski na poziomie przynajmniej zaawansowanym polecam „Danish – A comprehensive Grammar”, napisana przez Robina Allana, Philipa Holmesa i Toma Lundskær-Nilsena opublikowana przez Routledge, London. Szczególną zaletą tej książki jest prosty i zrozumiały język, przejrzysty układ graficzny oraz brak naukowego teoretyzowania. Pomimo prostego stylu dogłębnie omawia najbardziej zagmatwane szczegóły duńskiego języka. Niestety jest ona trudno dostępna w Polsce. Można ją kupić jedynie za pośrednictwem księgarni internetowych i specjalizujących się w imporcie książek obcojęzycznych.

Spis treści

Rzeczowniki	4
Przymiotniki	13
Liczebniki	16
Zaimki	19
Czasowniki	24
Przysłówki	35
Przymyki	36
Spójniki	41
Budowanie zdań	43

Rzeczowniki.

W duńskim mamy 2 rodzaje:

Męsko-żeński (złożony)	en aften, en kuglepen, en kvinde
Nijaki	et bibliotek, et brev, et barn

Rodzaj męsko-żeński jest poprzedzony rodzajnikiem „en”.

Rodzaj nijaki jest poprzedzony rodzajnikiem „et”.

Około 80% rzeczowników ma rodzaj męsko-żeński, w tym prawie wszystkie które odnoszą się do żywych istot.

Rzeczowniki mogą odnosić się do:

Osób	et barn, en kvinde, en læge
Nazw własnych	Jørgen, Anna, Polen, Danmark, Ekstrabladet
Rzeczy	en kuglpen, et brev, et bibliotek
Pojęć	en ide, et demokrati, en kærlighed

Rzeczowniki odmieniają się ze względu na liczbę, rodzaj i określoność:

Forma podstawowa (mianownik)	Liczba pojedyncza nieokreślona	Liczba pojedyncza określona	Liczba mnoga nieokreślona	Liczba mnoga określona
Rodzaj męsko-żeński	en kvinde	kvinden	to kvinder	alle kvinderne
Rodzaj nijaki	et bibliotek	biblioteket	to biblioteker	alle bibliotekerne

W języku duńskim istnieją tylko dwa przypadki: forma podstawowa (mianownik) i dopełniacz. Dopełniacz jest prawie zawsze określony. Rzeczownik **występujący po dopełniaczu nie ma rodzajnika**:

Dopełniacz	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
------------	-------------------	--------------

Rodzaj męsko-żeński	kvindens barn kvindens børn	kvindernes barn kvindernes børn
Rodzaj nijaki	bibliotekets bog bibliotekets bøger	bibliotekernes bog bibliotekernes bøger

Rodzaj

W języku duńskim mamy tylko dwa rodzaje. Dawna żeńska i męska forma złożyły się w jedną już kilka wieków temu jako rodzaj złożony/ męsko-żeński. Ogromna większość słów, które odnoszą się do żywych istot jest rodzaju męsko-żeńskiego a rzeczowniki, które oznaczają substancje (niepoliczalne: blod, vand, kød) są przeważnie rodzaju nijakiego. Przynależność do rodzaju jest w dużej mierze logiczna.

Nie istnieją jednak jasno sprecyzowane reguły, które decydują o rodzaju, dlatego należy się po prostu nauczyć każdego słowa wraz z rodzajnikiem.

Rodzaj męsko-żeński	en	en by, en cafe, en kæreste
Rodzaj niejaki	et	et job, et hospital, et tog

liczba

Liczba zachowuje się jak w języku polskim. Liczba pojedyncza jest formą podstawową. Natomiast liczba mnoga jest określona przez końcówki. „Para czegoś” też funkcjonuje jak po polsku przy użyciu „et par + liczba mnoga, nieokreślona”: et par briller.

Określoność

W języku duńskim istnieje określoność, która nie występuje w polskim. Podstawową zasadą jest, że jeżeli rzeczownik występuje po raz pierwszy i nie wiemy dokładnie co to jest, wtedy używamy formy nieokreślonej.

Formę nieokreśloną wskazujemy najczęściej przy użyciu rodzajnika (en/ et).

Jeg har en hund .	Jeg kender en mand .
Jeg arbejder på en cafe .	Danmark er et lille land .
Jeg har købt en cykel .	Jeg vil gerne bede om et rugbrød .

W liczbie mnogiej najczęściej używamy liczebników .

Jeg har to biler .	Jeg vil gerne bede om tre frikadeller .
Jeg skal sende fem breve .	Vi er 18 elever i klassen.

Her er mange mennesker .	Der er adskillige hospitaler i Poznan.
---------------------------------	---

Inne słowa, takie jak dopełniacz, także mogą występować w funkcji rodzajnika:

Det er min bog .	Det er hans bil .
Jørgens avis ligger på bordet.	Tinas cykel er rød.

Kiedy rzeczownik jest już zdefiniowany za pomocą rodzajnika, wtedy wiemy o czym jest mowa, używając go ponownie. Rzeczownik jest już określony i używamy formy określonej albo zaimków.

Jeg har en hund. **Den** er stor.

Jeg har en hund og min nabo har en kat. **Hunden** leger ofte med **katten**.

Często wiemy dokładnie o czym mówimy używając danego słowa, ponieważ jest to część naszego codziennego życia. Wtedy nie trzeba definiować rzeczownika, ponieważ już jest zdefiniowany.

Jeg vasker **bilen** i weekenden.

Jeg er glad for at arbejde på **cafeen**.

Istnieje grupa rzeczowników, przy których nie używamy określoności. Nie są one ani określone ani nieokreślone. Są to:

1. Nazwy własne:

Jens, Hansen, Jens Hansen, Polen, Danmark, Warszawa, København, Jylland, Professor Petersen, Københavns Universitet. Strandvejen.

2. Rzeczowniki które oznaczają zawód, narodowość, wyznanie i stopień pokrewieństwa, ale tylko w funkcji orzecznika (czyli z czasownikami „være, blive”):

Jeg er læge	hun er sygeplejerske
Han er polak	Vi er socialister
Hun er mor til Jens	Far er dansker

Jeżeli rzeczownik w funkcji orzecznika jest poprzedzony przymiotnikiem używamy formę nieokreśloną:

Han er en dygtig læge	Hun er en god mor
------------------------------	--------------------------

4. Rzeczowniki niepoliczalne używane w sensie ogólnym:

Jeg har købt mælk .	Smør koster 40 Kr. kiloet.
Øl er sundt.	Guld er dyrt.

Jednak kiedy używamy tych rzeczowników mając na myśli jeden konkretny przedmiot, wtedy muszą być określone:

Mælken er sur.	Hvor er smørret ?
Øllet står i køleskabet.	Guldet i min ring er 14 karat.

Kiedy chcemy określić ilość czegoś niepoliczalnego, używamy formy bez rodzajnika poprzedzonej rzeczownikiem ilościowym albo liczebnikiem nieokreślonym:

Et kilo kaffe	to skiver skinke	et brev peber
en pakke sukker	en smule vin	noget vand

5. Rzeczowniki używane w sensie ogólnym. Najczęściej są to rzeczowniki abstrakcyjne, jakkolwiek wszystkie rzeczowniki mogą być używane w sensie ogólnym, np. dla określenia całej klasy przedmiotów.

Vi lever af **kærlighed** og **kildevand**.

Har du **arbejde**?

Jørgen læser **avis**.

Niektóre rzeczowniki w liczbie mnogiej w znaczeniu „całego gatunku”:

Aviser er kedelige.

Hunde er farlige.

Katte er søde.

6. W niektórych przypadkach nie stosuje się określoności w wyrażeniach przyimkowych, chyba że rzeczownik jest poprzedzony przymiotnikiem. Nie ma jednak jasnych reguł:

Jens bor på hotel .	Jens bor på et dejligt hotel .
Jeg tager på ferie .	Jeg tager på en lang ferie .
Jeg har lyst til frikadeller .	Jeg har lyst til en masse frikadeller .

Jak już zostało powiedziane, formy określonej używamy kiedy jest jasne dla czytelnika/ wszystkich uczestników rozmowy o czym mówimy. Poza tym niektóre rzeczowniki prawie zawsze występują w formie określonej:

1. Części ludzkiego ciała.

Jeg har ondt i hovedet .	Han står med armen på ryggen.
---------------------------------	--------------------------------------

2. Niektóre pojęcia ogólne.

Være i/ gå i biografen, teateret, operaen, skoveni inne

være på/ gå på posthuset, kontoret, travbanen..... i inne.

Kiedy takie pojęcia ogólne występują w formie określonej oznacza to, iż jest to część właściwości danego słowa i należy się jej nauczyć wraz z innymi właściwościami (rodzaj, znaczenie).

3. Niektóre osoby, miejsca i pojęcia, jeżeli są pojedyncze/ wyjątkowe:

Statsministeren siger, at	Finansministeren er blevet fyret.
Toget kører til Hovedbanen.	Det står i grundloven.
Det står i biblen/ koranen.	Solen står op i øst.

Dopełniacz.

Dopełniacz tworzy się przez dodanie końcówki –s.

Dopełniacz ma ograniczone zastosowanie, tzn. że obecnie używany jest głównie w funkcji posesywnej. Słowa które występują w dopełniaczu są prawie zawsze określone albo nie polegają na określoności. Dopełniacz funkcjonuje równocześnie jako rodzajnik, czyli określa następujący po nim rzeczownik.

mandens hund	pies mężczyzny
Annas mor	matka Anny
Danmarks byer	miasta Danii

Jeżeli dopełniacz obejmuje kilka słów, tylko ostatnie słowo przyjmuje końcówkę –s.

Jørgen og Annas børn.	Dzieci Joergena i Anny.
-----------------------	-------------------------

Jeżeli rzeczownik kończy się na –s, x albo z, dodajemy albo ´ (apostrof) albo ´s w dopełniaczu.

Jens' kæreste	Naręczona Jensa	albo
Jens's kæreste		

Odmiana rzeczowników

Liczba pojedyncza

W formie nieokreślonej rodzajnik (en/ et) występuje przed rzeczownikiem. W formie określonej zaś, rodzajnik występuje jako koczówka.

<u>forma nieokreślona</u>	<u>forma określona</u>
---------------------------	------------------------

en hund	hunden
en mand	manden
et universitet	universitetet
et land	landet

Jeżeli rzeczownik zakończony jest na –e przyjmuje końcówkę –n albo –t:

en læge	lægen
et æble	æblet

...chyba że końcowe –e jest akcentowane.

en café	caféen
---------	--------

Rzeczowniki, które kończą się na –el, tracą –e w formie określonej.

en cykel	cyklen
en onkel	onklen

Rzeczowniki, które kończą się na długą spółgłoskę, często ją podwajają.

en bus	bussen
en nat	natten
en kat	katten

Liczba mnoga, forma nieokreślona.

W 60% przypadków liczbę mnogą tworzymy **przez dodanie końcówki –er** (albo tylko –r jeżeli rzeczownik kończy się na –e).

W około 25% przypadków liczbę mnogą tworzymy **przez dodanie końcówki –e**.

W około 15% przypadków liczba mnoga **ma taką samą formę jak liczba pojedyncza**.

Rzeczowniki które ulegają zmianom w formie określonej, zachowują te same zmiany w liczbie mnogiej.

Niestety każdego rzeczownika należy nauczyć się z osobna, gdyż nie ma jasno sprecyzowanych reguł, umożliwiających odgadnięcie, do jakiej grupy dany rzeczownik należy.

et universitet	to universiteter	
en læge	to læger	
et æble	to æbler	

en cykel	to cykler	(cykel > cykl)
en café	to caféer	(akcentowane –e)
en hund	to hunde	
et land	to lande	
en kat	to katte	(t > tt)
en øl	to øl	
en fisk	to fisk	

Czasami występuje przegłos samogłoski rdzennej, szczególnie jeżeli samogłoską tą jest a, å albo o. Przegłos występuje we wszystkich trzech grupach. Na przykład:

en nat	to nætter	[a > æ]	[t > tt]
en hånd	to hænder	[å > æ]	
far	to fædre	[a > æ]	
mor	to mødre	[o > ø]	
bror	to brødre	[o > ø]	
mand	to mænd	[a > æ]	
barn	to børn	[a > ø]	

Nieliczne zapożyczenia odmieniają się nieregularnie. Na przykład:

et faktum	to fakta
et gymnasium	to gymnasier
en konto	to konti
en hotdog	to hotdogs

Forma określona - liczba mnoga.

Do Rzeczowników, które kończą się na –r albo –e w liczbie mnogiej nieokreślonej, dodajemy –ne żeby stworzyć formę określoną.

en læge	to læger	alle lægerne
et æble	to æbler	alle æblerne
en cykel	to cykler	alle cyklerne
en nat	to nætter	alle nætterne
en hund	to hunde	alle hundene
et land	to lande	alle landene
en mor	to mødre	alle mødrene

Rzeczowniki, które nie ulegają zmianom w liczbie mnogiej, tworzą formę określoną przez dodanie –ene.

Rzeczowniki, które kończą się na długą spółgłoskę, często podwajają tę spółgłoskę, tak jak w liczbie pojedynczej (forma określona).

en øl	to øl	alle øllene	[I > II]
en fisk	to fisk	alle fiskene	
et barn	to børn	alle børnene	

Forma męska i żeńska .

Odnosnie ludzi prawie wszystkie formy są jednakowe, czyli nie odróżnia się formy męskiej od żeńskiej. Nawet jeśli takie rozróżnienie istnieje w języku archaicznym (czyli do 20 lat temu), ich użycie jest uważane za dyskryminujące. W większości przypadków stara męska forma obecnie obejmuje obie płcie, ale czasami tworzone są nowe neutralne formy, np.:

rengøringskone >	rengøringsassistent
arbejdsmand >	specialarbejder
folketingsmand >	folketingsmedlem

Zdarza się też, że stara żeńska forma obejmuje dziś obie płcie, np. "sygeplejerske".

W nielicznych przypadkach zachowuje się rozróżnienie, np.:

forma męska	forma żeńska
konge	dronning

elsker	elskerinde
samlever	samleverske
onkel	tante

Rzeczowniki policzalne i niepoliczalne

Tak jak w polskim rzeczowniki dzielą się na policzalne i niepoliczalne.

Policzalne	Niepoliczalne
et postbud	smør
et fjernsyn	centralvarme

Niektóre rzeczowniki mogą być policzalne albo niepoliczalne zależnie od znaczenia:

en øl	øl
-------	----

Rzeczowników niepoliczalnych nie możemy dzielić. Jeżeli chcemy określić jakąś ilość czegoś niepoliczalnego musimy użyć innego słowa, które określa ilość, np.:

en liter mælk	en pakke smør	et kilo salt
en pose løg	en skive pålæg	et brev peber
et glas vand	en bouillonterning	et peberkorn

Przymiotniki

Przymiotniki dają uzupełniające informacje o rzeczownikach. Forma przymiotnika musi zgadzać się z formą rzeczownika. Zatem, większość przymiotników ma trzy formy.

Forma podstawowa - Liczba pojedyncza		liczba mnoga: To store_huse Husene er store
męsko-żeński (en)	nijaki (et)	
En stor bil	Et stort hus	forma określona: Den store bil Det store hus
Bilen er stor	Huset er stort	
	Przysłówek:	
Vi køber stort ind		

Prawie wszystkie przymiotniki mogą być używane jako przysłówki po dodaniu końcówki –t.

Końcówka –e

W liczbie mnogiej forma nie jest uzależniona od rodzaju,

W formie określonej forma nie jest uzależniona ani od rodzaju ani od liczby.

Ogromna większość przymiotników odmienia się następująco:

stor	stort	store
rød	rødt	røde
sød	sødt	søde
dygtig	dygtigt	dygtige

Niektóre przymiotniki mają identyczną formę męsko-żeńską i nijaką:

egoistisk	egoistisk	egoistiske
glad	glad	glade
træt	træt	trætte [t > tt]

Istnieją też inne odmiany:

forkølet	forkølet	forkølede
lille	lille	små
grov	groft	grove

blå	blåt	blå
gammel	gammelt	gamle

Niektóre nie odmieniają się w ogóle:

moderne	moderne	moderne
---------	---------	---------

Stopniowanie przymiotników

Stopień:

równy	wyższy	najwyższy
	-ere	-est
rig	rigere	rigest
høj	højere	højest

Spółgłoski poprzedzone krótką samogłoską często podwajają się kiedy są stopniowane:

dum	dum <u>me</u> re	dum <u>me</u> st
grøn	grøn <u>ne</u> re	grøn <u>ne</u> st
træt	træt <u>te</u> re	træt <u>te</u> st

Przymiotniki kończące się na -ig stopniują się przez -ere, -st:

vigtig	vigtigere	vigtigst
billig	billigere	billigst
dejlig	dejligere	dejligst

Istnieje też inne odmiany:

stor	større	størst
doven	dov <u>ne</u> re	dov <u>ne</u> st

Niektóre stopniują się nieregularnie:

gammel	ældre	ældst
god	bedre	bedst
lille	mindre	mindst
ung	yngre	yngst

mange	flere	flest
meget	mere	mest

Niektóre przymiotniki stopniują się przez "mere" „mest” np.:

1. Niektóre przymiotniki dwusylabowe i prawie wszystkie trzy- i więcejsylabowe.

populær	mere populær	mest populær
sulten	mere sulten	mest sulten

2. Przymiotniki z końcówką: -et, -isk i niektóre inne.

forkølet	mere forkølet	mest forkølet
egoistisk	mere egoistisk	mest egoistisk

Porównanie:

Tina er lige så sulten som Jens.	Tina er lige så høj som Jens.
Tina er mere sulten end Jens.	Tina er højere end Jens.
Tina er den mest sultne i sin klasse.	Tina er den højeste i sin klasse.

Przymiotnik jako rzeczownik.

Niektóre przymiotniki są używane też jako rzeczowniki. Takie przymiotniki są najczęściej używane jako rzeczowniki w liczbie mnogiej, w formie określonej:

de arbejdsløse	de voksne	de unge
----------------	-----------	---------

Liczba pojedyncza

nieokreślona	Vi har en ansat som samler på frimærker.
określona	Den ansatte ville have ferie.

Liczba mnoga

nieokreślona	Vi har 16 ansatte .
określona	De ansatte gik i strejke.

Związki stałe

Niektóre przymiotniki wymagają użycia określonego przyimka. Na przykład:

dygtig til	dobry w	dygtig til at male
flink til	chętny do	flink til at lave indkøb
flittig til	robić coś z zapamiętaniem	flittig til at lave lektier
forelsket i	zakochany w	Jørgen er forelsket i Anna
forskellig fra	różny od	skruer er forskellige fra søm
forvirret over	roztargniony czymś	forvirret over nyhederne
glad for	uradowany czymś	jeg er glad for at se dig
god til	dobry do/ w	god til at bokse
god mod	dobry dla	god mod dyr
høflig overfor	uprzejmy wobec	høflig overfor alle
interesseret i	zainteresowany czymś	interesseret i politik
kærlig overfor	czuły wobec	kærlig overfor hende
nervøs over	czegoś	hun er nervøs over ham
nysgerrig efter	ciekawy czymś	nysgerrig efter at vide noget
venlig overfor	miły wobec	venlig overfor sine ansatte
vild med	zachwycony czymś	vild med frikadeller

Liczebniki

	Liczebniki główne	Liczebniki porządkowe
0	nul	
1	et/ et	første
2	to	anden
3	tre	tredje
4	fire	fjerde
5	fem	femte
6	seks	sjette
7	syv	syvende
8	otte	ottende
9	ni	niende
10	ti	tiende
11	elleve	elvtte
12	tolv	tolvte
13	tretten	trettende
14	fjorten	fjortende
15	femten	femtende
16	seksten	sekstende
17	sytten	syttende
18	atten	attende
19	nitten	nittende
20	tyve	tyvende
21	enogtyve	enogtyvende

Liczby między 21 a 99 mają następującą konstrukcję: Liczba + og + liczba.

to + og + tyve = toogtyve (22)

22	toogtyve	toogtyvende
23	treogtyve	treogtyvende
24	fireogtyve	fireogtyvende
30	tredive	tredivte
31	enogtredive	enogtredivte
40	fyrre	fyrrende
41	enogfyrre	enogfyrrende
50	halvtreds	

60	tres	
70	halvfjerds	
80	firs	
90	halvfems	
100	hundrede	
200	tohundrede	
201	tohundrede en	
223	tohundrede treogtyve	
500	femhundrede	
1000	tusind	
2000	to tusind(e)	
1.000.000	en million	
2.000.000	to millioner	
1.000.000.000	en milliard	
2.000.000	to milliarder	
1/2	en halv	
1/4	en kvart	
1/3	en tredjedel	
1/10	en tiendedel	
1/22	en toogtyvendedel	

Zaimki osobowe

			Liczba pojedyncza	Liczba pojedyncza
	Mianownik	Biernik	Dopełniacz	Dopełniacz
			Rodzaj męsko-żeński (en)	Rodzaj nijaki (et)
ja	jeg	mig	min	mit
ty (kom. 1)	du	dig	din	dit
Pan (Kom. 1)	De	Dem	Deres	Deres
on (Kom. 2)	han	ham	hans	hans
ona (Kom. 2)	hun	hende	hendes	hendes
swój (Kom. 2+3)			sin	sit
on, ona (Kom2)	den	den	dens	dens
ono (Kom. 2)	det	det	dets	dets
my	vi	os	vores	vores
wy (Kom. 1)	l	jer	jeres	jeres
Państwo (Kom. 1)	De	Dem	Deres	Deres
one, oni	de	dem	deres	deres

Kom. 1 - w duńskim w drugiej osobie istnieje rozróżnienie między formą normalną i formalną:

ty	Hvornår skal <u>du</u> på ferie?	Kiedy jedziesz na wakacje?
Pan	Hvornår skal <u>De</u> på ferie?	Kiedy Pan jedzie na wakacje?
wy	Hvornår skal <u>l</u> på ferie?	Kiedy jedziecie na wakacje?
Państwo	Hvornår skal <u>De</u> på ferie?	Kiedy Państwo jadą na wakacje?

W liczbie pojedynczej forma formalna jest już bardzo rzadko używana, a czasami wręcz komiczna. Jest ogólnie przyjęte, że mówi się „De” do królowej. Formę tę można też spotkać wśród nielicznych starszych osób i w bardzo ekskluzywnych sklepach. Istnieją też firmy, które w kontekstach handlowych stosują formę formalną, ale stanowią one wyjątek.

Podobnie w liczbie mnogiej forma formalna należy do rzadkości, niemniej jednak jest używana częściej niż w liczbie pojedynczej, szczególnie jeżeli zwracamy się do większej grupy odbiorców.

Kom. 2

Han/ hun + ham, hans, hende, hendes, sin, sit, sine: odnosi się do ludzi i czasami do zwierząt.

den (rodzaj męsko-żeński)/ **det** (rodzaj nijaki) + dens, dets: odnosi się do rzeczy i czasami do zwierząt.

Kom. 3

Sin/ sit/ sine używa się w 3. osobie pojedynczej kiedy podmiot zdania jest identyczny z przyimkiem osobowym.

Jens kører til arbejde på sin cykel

	Dopełniacz - liczba mnoga	Refleksyjny
ja	mine	mig
ty	dine	dig
Pan	Deres	Dem
on	hans	sig
ona	hendes	sig
swój	sine	
ona, ona	dens	sig
ono	dets	sig
my	vores (Kom. 4)	os
wy	jeres (Kom. 4)	jer
Państwo	Deres	Dem
one, oni	deres	sig

Kom. 4

Vores/ jeres. Można usłyszeć archaiczną już formę

Rodzaj męsko-żeński: vor/jer

Rodzaj nijaki: vort/ jert

Liczba mnoga vore/ -

Ponieważ czasownik w języku duńskim nie wskazuje na osobę, prawie zawsze trzeba używać zaimków osobowych w zdaniach.

Mianownik (forma podstawowa) używamy dla podmiotu zdania.

Biernik używamy dla dopełnienia (bliszego i dalszego) oraz w wyrażeniach przyimkowych.

Dopełniacz używamy w funkcji posesywnych.

Zaimki refleksyjne

Zaimki refleksyjne w języku duńskim są używane stosunkowo rzadko.

Stosujemy je przeważnie przy nielicznych czasownikach zwrotnych, żeby wskazać, że czynność odnosi się do podmiotu zdania.

Han vasker sig	On się myje
Jeg vasker mig	Myję się
Han skynder sig	On się spieszy

W duńskim zaimki refleksyjne nie wskazują na wzajemność. Żeby wyrazić wzajemność używamy zaimka wzajemnego „hinanden”.

De vasker sig	Myją się (każdy myje siebie)
De vasker hinanden	Myją się (on myje ją i ona myje jego)
De elsker hinanden	Kochają się

Zaimki wskazujące

	Rodzaj męsko-żeński	Rodzaj nijaki	Liczba mnoga
ten/ ta/ to/ te/ ci	den her	det her	de her
ten/ ta/ to/ te/ ci	denne	dette	disse
tamten/ tamta/ tamto/ tamte/ tamci	den (der)	det (der)	de (der)
ten sam/ ta sama/ to samo/ te same/ ci sami	den samme	det samme	de samme
sam, sama, samo, same, sami	selv	selv	selv
jaki, jaka, jakie, jacy	sikken	sikket	sikke

Zaimki względne

Najczęściej używanymi zaimkami względnymi w duńskim to „**som**” i „**der**”. W dopełniaczu „**hvis**” zastępuje **som/ der**. W funkcji podmiotu zdania słowa te często przeplatają się przypadkowo.

Den læge, **som/ der** arbejder på hospitalet, er polak.

Lekarz, **który** pracuje w szpitalu, jest Polakiem.

Den mand, **som/ der** solgte os huset, er en svindler.

Mężczyzna, **który** sprzedał nam dom, jest oszustem.

De biler, **som/ der** kører i Polen, er ofte gamle.

(Te) samochody, **które** jeżdżą po Polsce, często są stare.

Bussen, **hvis** motor var ved at brænde sammen, skramlede derudaf.

Autobus, **którego** motor był bliski spalenia się, wjechał z łoskotem prosto na drogę.

„**Som**” ma jednak trochę szerszy zakres używania niż „**der**”, ponieważ „**der**” może występować tylko w funkcji podmiotu zdania. „**der**” nie używamy również po spójnikach „**eller**”, „**med**” i „**og**”.

Jeg kender en mand, som er politiker, og **som** ikke er korrump. (**og**)

Znam mężczyznę, który jest politykiem i nie bierze łapówek.

Den film, **som** vi så i sidste uge, kommer i fjernsynet på lørdag.

Film, który oglądaliśmy w zeszłym tygodniu, pokażą w telewizji w sobotę (dopełnienie)

Det hotel, **som** Jens boede på, var godt.

Hotel, w którym mieszkał Jens, był dobry. (dopełnienie)

Zaimki nieokreślone - al, alt, alle (rodzaj męsko-żeński/ rodzaj nijaki lub przysłówki/ liczba mnoga)

Har du drukket **al** vinen?

Czy wypitesz całe wino?

Alt hvad du siger vil blive brugt imod dig.

Wszystko co mówisz, będzie użyte przeciwko tobie.

Jeg har spist **alle** frikadellerne.

Zjadłem wszystkie frikadeller.

anden, andet, andre (rodzaj męsko-żeński/ rodzaj nijaki albo przysłówki/ liczba mnoga)

Vi kan gå i biografen en **anden** dag.

Możemy pójść do kina kiedy indziej.

Har du ikke **andet** at tage på?

Nie masz nic innego do ubrania?

begge (nieodmiennie)

Begge busser kører til Hovedbanen.

Oba autobusy jadą do Dworca Głównego.

hver, hvert

Jeg går på arbejde **hver** dag.

Codziennie idę do pracy.

Jeg tager på ferie **hvert** år.

Co roku jestem na wakacjach.

Inne zaimki nieokreślone to:

ingen/ intet nic/ nikt

lidt trochę

mange/ meget wiele

nogen ktoś

Man

Podmiot uogólniający. Zamiast **Jeg/ du/**

han/ hun/ vi/ i/ de piszę się „**man**” w znaczeniu „każdy” albo „cały świat”. Słowo „man” nie istnieje po polsku. Trzeba przetłumaczyć na formę refleksyjną albo formę bezosobową:

Man tager	Bierze się
Man kan ikke	Nie można

Czasowniki

W języku duńskim czasowniki nie mają końcówek zależnych od osób:

jeg arbejder	du arbejder	han arbejder	vi arbejder
--------------	-------------	--------------	-------------

Czasowniki mają następujące formy:

Bezokolicznik:	at studere	at betale
-----------------------	------------	-----------

Tryb rozkazujący:	studer	betal
--------------------------	--------	-------

Tryb rozkazujący i rdzeń czasownika są prawie zawsze identyczne.

Rdzeń czasownika jest podstawową formą słowotwórczą.

Forma normalnie równa się bezokolicznikowi bez –e, ale formy te mogą też być identyczne.

Imiesłów czasu teraźniejszego:	studerende	gående
---------------------------------------	------------	--------

Przy prawie wszystkich czasownikach dodajemy końcówkę –ende do rdzenia.

Imiesłów czasu przeszłego:	studeret	betalt
-----------------------------------	----------	--------

Dla czasowników, które w czasie przeszłym kończą się na –ede, przeważnie dodajemy –et do rdzenia.

Dla czasowników, które w czasie przeszłym kończą się na –te, przeważnie dodajemy –t do rdzenia.

Czas teraźniejszy:	jeg studerer	jeg betaler
---------------------------	--------------	-------------

Do większości czasowników dodajemy końcówkę –er do formy bezokolicznika.

Czas przeszły:	jeg studerede	jeg betalte
-----------------------	---------------	-------------

Ogromna większość czasowników tworzy czas przeszły przez:

1: dodanie –ede do formy bezokolicznika.

2.: dodanie –te do rdzenia.

Istnieją jednak liczne wyjątki.

Czas przeszły złożony:	jeg har betalt	han har studeret
-------------------------------	----------------	------------------

Tworzymy przez har/ er + imiesłów czasu przeszłego.

Czas zaprzyszły:	han havde betalt	han havde studeret
-------------------------	------------------	--------------------

Tworzymy przez havde/ var + imiesłów czasu przeszłego.

Czas przyszły:		
-----------------------	--	--

Żeby utworzyć czas przyszły, używamy czasu teraźniejszego, często wraz z okolicznikami czasu. Czas przyszły tworzymy też w inny sposób, na przykład za pomocą vil/ skal + bezokolicznik.

Na podstawie 6 form czasownika możemy stworzyć wszystkie czasy.

Ogromna większość czasowników odmienia się według 2 podstawowych wzorów.

	Grupa I Zakończona na samogłoskę	Grupa I Zakończona na spółgłoskę	Grupa II	Grupa II
Bezokolicznik	at bo	at elske	at betale	at købe
Tryb rozkazujący/ rdzeń	bo	elsk	betal	køb
Czas teraźniejszy	bor	elsker	betaler	køber
Czas przeszły	boede	elskede	betalte	købte
Imiestów czasu przeszłego	boet	elsket	betalt	købt
Imiestów czasu teraźniejszego	boende	elskende	betalende	købende

Poza czasownikami regularnymi - zwanymi też słabymi - mamy w duńskim liczne czasowniki mocne - nieregularne. Jednak nawet czasowniki nieregularne odmieniają się według pełnych wzorów.

Bezokolicznik	tryb rozkazujący	czas teraźniejszy	czas przeszły	Imiestów czasu przeszłego	Imiestów czasu teraźniejszego
at tage	tag	tager	tog	taget	tagende
at bede	bed	beder	bad	bedt	bedende
at le	le	ler	lo	leet	leende
at se	se	ser	så	set	seende
at give	giv	giver	gav	givet	givende
at drikke	drik	drikker	drak	drukket	drikkende
at skrive	skriv	skriver	skrev	skrevet	skrivende
at bide	bid	bider	bad	bidt	bidende

at ligge	lig	ligger	lå	ligget	liggende
at synge	syng	synger	sang	sunget	syngende
at fryse	frys	fryser	frøs	frosset	frysende
at skyde	skyd	skyder	skød	skudt	skydende
at betyde	(betyd)	betyder	betød	betydet	betydende
at flyve	flyv	flyver	fløj	fløjet	flyvende
at gå	gå	går	gik	gået	gående

Czasowników posiłkowych należy uczyć się osobno.

Bezokolicznik	tryb rozkazujący	czas teraźniejszy	czas przeszły	Imiestów czasu przeszłego	Imiestów czasu teraźniejszego
at være	var	er	var	været	værende
at have	hav	har	havde	haft	havende
at blive	bliv	bliver	blev	blevet	blivende
at ville	(vil)	vil	ville	villet	---
at turde	(tør)	tør	turde	turdet	---
at burde	(bør)	bør	burde	---	---
at gide	gid	gider	gad	gidet	---
at skulle	(skal)	skal	skulle	skullet	---
at kunne	(kan)	kan	kunne	kunnet	---
at måtte	(må)	må	måtte	måttet	---

Powyższe czasowniki są czasownikami posiłkowymi.

Have, være og blive używamy do tworzenia czasów.

Pozostałe czasowniki są czasownikami modalnymi.

Czasowników modalnych używamy w różnych kontekstach, między

innymi, do tworzenia czasu przyszłego, zdań hipotetycznych,

uprzejmości lub żeby pokazać nasze nastawienie do czegoś.

Czasowniki posiłkowe mogą również występować jako czasowniki normalne, czyli nie pełniące funkcji gramatycznej.

Czasowniki posiłkowe są trudne, ponieważ ich znaczenie nie jest jednakowe. Może się różnić, zależnie od kontekstu.

Kiedy używamy dwóch czasowników razem w jednym zdaniu, pierwszy wskazuje na czas a drugi występuje w bezokoliczniku (z „at”)

Hvor meget koster det at flyve til København?

Kiedy używamy czasowników posiłkowych, drugi czasownik też występuje w bezokoliczniku, ale bez „at”:

På torsdag skal jeg mødes med min gruppe.

Skal vi gå ud og spise?

Du burde prøve at slappe af?

De unge gider ikke arbejde?

Hvornår kan jeg hente passet?

Czas terażniejszy

Czas terażniejszy używamy:

1.a Dla czynności odbywających w tej chwili.

Jens er på ferie i Gdansk.

Jeg har ikke tid til at spise frokost.

Jørger giver Anna en buket roser.

1.b Często używamy rozszerzonego czasu terażniejszego, polegającego na połączeniu czasu terażniejszego z czasownikiem opisowym, często czasownikiem położeniowym.

Jens skriver et brev	Jens <u>sidder og skriver</u> et brev
Jeg udfylder selvangivelse	Jeg <u>er i gang med</u> at udfylde selvangivelse
Vi ser fjernsyn	Vi <u>ligger og ser</u> fjernsyn
Tina gør rent	Tina <u>går og gør</u> rent
Han taler med sin chef	Han <u>står og taler</u> med sin chef

2. Dla czasu przyszłego, często wraz z okolicznikiem czasu.

Jeg ringer til Tina og spørger.

Pa fredag skal vi i biografen.

Jeg laver mad i dag.

3. Dla wyrażenia prawdy uniwersalnej i prawdy ogólnej. Forma ta jest ogólna - ponadczasowa.

Min mor hedder Anna

Jeg kommer fra Polen

Tina bor sammen med Jens

Jens tjener 18.000 Kr. om måneden.

4. Dla czynności powtarzających się (iteratywny).

Når du kommer hjem lugter du af øl og cigaretter.

Jeg rejser til Polen 2-3 gange om året.

Min kone besøger sine forældre hver lørdag.

5. Dla historycznego czasu terażniejszego.

Hitler giver sine generaler ordre til at holde stillingerne.

6. Dla poleceń i rozkazów.

Vi går nu!

Czas przeszły prosty

Czas przeszły prosty używamy:

1.a Dla czynności, które odbyły się w bliżej określonej przeszłości, i które nie mają bliższego związku z terażniejszością.

Czynność musi być skończona. Często używamy czasu przeszłego wraz z okolicznikiem czasu. (Proszę porównać z czasem przeszłym złożonym)

Sidste år arbejdede Jens som postbud.

Det regnede i sidste uge.

Vi vandt fodboldkampen 2-0 over Sverige.

1.b Jak w czasie terażniejszym często używamy rozszerzonego czasu przeszłego wraz z czasownikiem opisowym.

Jens skrev er brev	Jens <u>sad og</u> skrev et brev
Jeg udfyldte selvangivelse	Jeg <u>var i gang med</u> at udfylde selvangivelse

Vi så fjernsyn	Vi <u>lå og så</u> fjernsyn
Tina gjorde rent	Tina <u>gik og gjorde</u> rent
Han talte med sin chef	Han <u>stod og talte</u> med sin chef

2. Dla czynności w przeszłości odbywających się równocześnie.

Jens lejede en bil da han var i Polen.

Da Anna Jensen var ung hed hun Anna Kowalska.

Da hun havde bil, kørte hun ofte til stranden.

3. Przeszłe i już nie powtarzające się zwyczaję.

Han røg pipe da han var ung.

Był zwyczaję też wyrażamy przy pomocy „pleje at + bezokolicznik”.

Han plejede at ryge pipe

Da jeg var ung plejede jeg at gå på diskotek hver lørdag.

4. W trybie przypuszczającym.

Hvis jeg havde nogen penge, tog jeg til Polen.

5. W mowie zależnej.

Jørgen sagde, at han var træt.

6. Dla wyrażenia życzenia.

Jeg ville gerne på ferie, men jeg har ingen penge.

Czas przeszły złożony - Førnutid

Czas przeszły złożony tworzy się przez have/ vare + imiesłów czasu przeszłego.

Normalnie używa się „have” + imiesłów.

Jens har været på arbejde.

Han har haft en hård dag.

Tina har læst hele aftenen

Tylko następujące czasowniki używają „vare” + imiesłów.

1. Czasowniki nieprzechodnie, które wyrażają zmiany miejsca lub przejścia z jednego stanu w drugi.

2. Czasownik „blive” i wszystkie czasowniki utworzone na podstawie tego słowa, np. ”forblive” (zostać).

Det er lykkedes.

Anne er fløjet til Warszawa.

Jens er blevet syg.

Har er forblevet tro (wierny).

Førnutid używa się:

1. Dla czynności skończonych, których skutki dalej trwają (podobnie jak „present perfect” w angielskim, ale interpretacja dalej trwających skutków jest szersza niż w angielskim). [przeszłość skutkująca]

Han har haft en hård dag

Tina har læst hele aftenen

Har du købt den bog jeg bad dig om?

2. Dla czynności w przeszłości bez dokładnego określenia czasu. [przeszłość nieokreślona]

Jens har været i Gdansk.

Hvor har du lært at tale dansk?

Jeg har talt med din lærer.

3. Dla czynności które rozpoczęły się w przeszłości i trwają nadal. [do-tej-chwili przeszłość]

Tina har studeret jura i 3 år.

Anna har boet i Danmark i 30 år.

Hvor længe har du studeret dansk?

4. Żeby wskazać, że jakaś czynność powtarzała się kilka razy.

Jens har været i Gdansk mange gange.

5. Niektóre konstrukcje w czasie przyszłym (patrz czas przyszły)

Czas zaprzeszły

Førdatid – Czas zaprzeszły (past perfect)

Czas zaprzeszły tworzy się przez „havde/ var” + imiesłów czasu przeszłego.

Normalnie używa się „havde” + imiesłów

De havde købt billetter gennem Internettet.

De havde haft en anstrengende dag.

Finansministeren havde fremlagt et lovforslag.

Tylko następujące czasowniki używają „var” + imiestów.

1. Czasowniki nieprzechodnie, które wyrażają zmiany miejsca lub przejścia z jednego stanu w drugi:

2. Czasownik „blive” i wszystkie czasowniki utworzone na jego podstawie, np. „forblive” (zostać).

Anna var fløjet til Warszawa.

Da han nåede til Hovedbanen var toget kørt.

Forslaget var blevet nedstemt.

Czas zaprzeszy używany jest:

1. dla czynności, które odbyły się przed inną czynnością w przeszłości, często ze spójnikami „efter”, (po skończeniu) „inden”(zanim) albo „da” (kiedy):

Efter at han havde været i København, begyndte han at lære dansk.

Inden jeg tog beslutningen, havde jeg talt med min advokat.

Da jeg endelig havde lært at betjene computeren, var den forældet.

2. W trybie przypuszczającym.

Hvis du havde elsket hende som jeg, havde hun aldrig forladt dig.

Czas przyszły.

W języku duńskim nie ma czasu przyszłego. Żeby powiedzieć coś o przyszłości używamy różnych form i czasów, najczęściej czasu teraźniejszego albo vil/ skal + bezokolicznik.

Używamy następujących konstrukcji:

1. Czas teraźniejszy

a. Często, ale nie zawsze, o bliskiej przyszłości i często, ale też nie zawsze, z okolicznikiem czasu.

Køkkenet åbner klokken 5.

Jeg laver mad i dag.

I morgen kører jeg til stranden

b. Czasami znaczenie czasownika wskazuje na przyszłość. Wtedy często używamy czasu teraźniejszego bez okolicznika czasu.

Det bliver regnvejr

Vi får se

c. Czasu terażniejszego używamy w konstrukcjach warunkowych.

Hvis du kommer til Polen, inviterer jeg på værtshus.

d. Często używamy "skal", jeżeli mówimy o wykonywaniu jakiejś czynności.

Jeg skal i biografen.

Skal du på arbejde?

2. Vil + bezokolicznik (bez „at”).

Du vil høre fra mig

3. Skal + bezokolicznik (bez „at”).

Jeg skal arbejde i weekenden.

Skal vi gå ud og spise?

4. Przeszłość w przyszłości. Vil + czas przeszły złożony

I næste uge vil jeg have været i Polen i et år.

5. Przyszłość w przeszłości. Ville/ skulle + bezokolicznik (bez "at")

Jørgen forklarede, at han skulle arbejde hårdt de næste par uger.

Bezokolicznik.

Zazwyczaj bezokolicznik kończy się na –e, ale istnieją wyjątki:

at lære	at læse	at løbe	at bo	at gå
---------	---------	---------	-------	-------

Bezokolicznik jest złożony z „at” + podstawowa forma czasownika. W słownikach szukamy formy podstawowej - czyli bez „at”.

Po czasownikach posiłkowych najczęściej używamy bezokolicznika bez „at”:

Jeg skal møde mine venner klokken 19.00 på cafe Eva.

Po innych czasownikach zazwyczaj używamy bezokolicznika z „at”:

Jeg lovede at være der klokken 6.

Imiesłów czasu terażniejszego.

Imiesłów czasu terażniejszego ma końcówkę –ende. Używamy go w następujących funkcjach:

1. Jako czasownik. Wskazuje na sposób wykonania czynności:

Hun kom løbende ned ad trappen Zszedł biegnąc po schodach

Jens kom cyklende ned af Vesterbrogade Jens jeździł rowerem po Vesterbrogade

2. Jako rzeczownik: studerende, besøgende, rejsende, troende.

3. Jako przymiotnik: et syngende barn/ en anstrengende dag.

4. Jako przysłówek.

Grønt virker afslappende (od slappe af) Zielony działa relaksujące.

Imiesłów czasu przeszłego.

Imiesłów czasu przeszłego ma końcówkę –t. Używamy go w następujących funkcjach:

Żeby utworzyć czas przeszły złożony: Har du set den nye film?

Żeby utworzyć czas zaprzeczony: Anna var fløjet til Warszawa.

Żeby utworzyć stronę bierną: Kaffen blev serveret af tjeneren.

Jako przymiotnik: et forventet resultat/ en brugt busbillet

Tryb rozkazujący.

Forma trybu rozkazującego jest identyczna z rdzeniem czasownika. Jest to jedyna forma czasownika, która występuje samodzielnie bez podmiotu.

Kom her!	Kør ligeud!	Vent!
----------	-------------	-------

Często używamy czasownika modalnego + bezokolicznik zamiast trybu rozkazującego:

Luk døren!	Vil du <u>lukke</u> døren?
------------	----------------------------

Strona bierna.

Strona bierna z –s. W czasie teraźniejszym dodajemy końcówkę –s zamiast –r.

Jens steger frikadeller	Frikadeller steges på panden
-------------------------	------------------------------

W czasie przeszłym dodajemy –s do formy aktywnej.

De mødte hinanden på en bar	De mødtes på en bar
-----------------------------	---------------------

Strona bierna z –s jest bardzo powszechna w czasie teraźniejszym a dość rzadko używana w czasie przeszłym.

Strona bierna z „blive”.

Czas teraźniejszy	Jørgen skriver en rapport >
Blive + imiesłów czasu przeszłego	Rapporten <u>bliver skrevet</u> (af Jørgen)
Czas przeszły	Jørgen skrev en rapport >
blev + imiesłów czasu przeszłego	Rapporten blev skrevet (af Jørgen)
Czas przeszły złożony	Jørgen har skrevet en rapport >
er blevet + imiesłów czasu przeszłego	Rapporten er blevet skrevet (af Jørgen)
Czas zaprzeczony	Jørgen havde skrevet rapporten
var blevet + imiesłów czasu przeszłego	Rapporten var blevet skrevet (af Jørgen)

Czasowniki refleksyjne.

Czasowniki refleksyjne są zjawiskiem dość rzadkim w języku duńskim.

jeg	vasker mig	morer mig	skynder mig
du	vasker dig	morer dig	skynder dig
han	vasker sig	morer sig	skynder sig
vi	vasker os	morer os	skynder os
i	vasker jer	morer jer	skynder jer
de	vasker sig	morer sig	skynder sig

Zaimek refleksyjny wskazuje na podmiot, ale nie na wzajemność. Dla wzajemności używamy zaimka wzajemnego „hinanden”. > Zobacz rozdział zaimków refleksyjnych.

Przysłówki.

Przymiotniki podają dodatkowe informacje o rzeczownikach. Przysłówki zaś podają informacje o przymiotnikach:

En stor mand	En <u>meget</u> stor mand
--------------	---------------------------

Przysłówki podają też informacje o czasownikach:

Han arbejder hårdt

...i o innych przysłówkach:

Han arbejder rigtigt hårdt

...i o całym zdaniu:

Desværre skal jeg arbejde i weekenden.

Przysłówki podają różnorodne informacje, ale najczęściej odpowiadają one na pytanie:

Jak?	Han arbejder <u>hårdt</u>
Gdzie?	Han sidder <u>derhenne</u>
Kiedy?	Jeg kommer <u>sent</u> hjem

Większość przysłówek pochodzi od przymiotników. Prawie wszystkie przymiotniki tworzą przysłówki przez dodanie końcówki –t.

Przymiotnik	Przysłówek	
dum	dumt	Det var <u>dumt</u> sagt
lang	langt	Han er <u>langt</u> hjemmefra
tidlig	tidligt	Jeg går <u>tidligt</u> i seng

Dla uczącego się duńskiego problemem może być fakt, iż przymiotniki modyfikujące rzeczowniki rodzaju nijakiego mają taką samą formę jak przysłówki odprzymiotnikowe.

Toget kører <u>langsomt</u> (przysłówek)	Et <u>langsomt</u> tog (przymiotnik)
--	--------------------------------------

Przysłówki pochodzenia przymiotnikowego zazwyczaj można stopniować:

Det er det dummeste han nogen sinde har sagt

Han er længere hjemmefra end han nogen sinde har været før.

Jeg går tidligere i seng nu end da jeg var 18 år gammel

Wreszcie mamy ogromną ilość naturalnych przysłówek:

En meget stor mand

Han arbejder rigtigt hårdt

Desværre skal jeg arbejde i weekenden

Han er langt hjemmefra

Han er længere hjemmefra end han nogen sinde har været før

Przymyki

Przymykami są takie słowa jak: fra, til, i, på, om.

Najczęściej przymyki poprzedzają rzeczowniki, tworząc wyrażenie przymikowe: Jeg skal til fest.

Mogą też tworzyć wyrażenie przymikowe poprzedzając inne słowa:

Czasownik (bezokolicznik):	Han gik <u>fra</u> at <u>være</u> <u>kok</u> <u>til</u> at <u>blive</u> bankdirektør.
Przysłówki:	Tak <u>for</u> sidst.

Zdarza się często, że przymyki tworzą stałe związki z innymi słowami, np.:

Czasowniki:	Ma jeg <u>bede</u> <u>om</u> et glas vand
	Hun <u>holder af</u> dyr
	Jeg <u>holder med</u> Danmark
Przymiotniki:	Han er <u>ligeglad</u> med andre
	Han er <u>loyal</u> <u>overfor</u> sine venner

Poprawne stosowanie przymyków jest jednym z najtrudniejszych zadań w czasie uczenia się nowego języka. Chociaż możemy przetłumaczyć większość przymyków, wynik tego będzie tylko przybliżony, ponieważ znaczenie zawsze jest kontekstowe i zależy od zwyczajów językowych.

Mówi się, że przymyki rządzą wyrażeniem przymikowym, czyli pozostałe słowa (rzeczowniki i zaimki) trzeba używać w określonym przypadku, tak jak w języku polskim; do + dopełniacz idę do szkoły.

W języku duńskim oznacza to, że zaimki w wyrażeniu przymikowym muszą być w bierniku a rzeczowniki w formie podstawowej (mianownik).

Vi går hjem til mig (NIE: jeg)

Jeg venter på bussen/ jeg venter på en bus

Istnieje jednak kilka wyrażen przymikowych, które zachowały dawne formy przypadkowe:

Gå til bords

Her til lands spiser vi frikadeller

Takie wyrażenia należą do wyjątków, które trzeba zapamiętać.

Większość przymyków to przymyki proste, tzn. każdy stanowi jedno samodzielne słowo: fra, til, i, på, om

Istnieją też przymyki zbudowane z wielu słów, np.:

vedrørende, fraregnet, iblandt

Niektóre przyimki składają się z kilku oddzielnych słów:

ved siden af (obok)	Cafeen ligger <u>ved siden af</u> universitetet.
i gang med (w trakcie)	Han er i <u>gang med</u> at stryge skjorter.
Som følge af (wskutek)	Som følge af tåge kunne flyet ikke lande.

Najczęściej przyimek może być przetłumaczony na polski za pomocą innego przyimka. Zdarza się jednak często, że duńskie wyrażenie przyimkowe tłumaczy się na język polski w formie narzędnika lub dopełniacza:

Han holder ferie <u>om sommeren</u> .	Jeździ na wakacje <u>latem</u> .
Slottet var omgivet <u>af en park</u> .	Pałac był otoczony <u>parkiem</u> .
Jeg underviser i <u>dansk</u>	Uczę <u>duńskiego</u> .

Przykładowo podaję formy niektórych duńskich przyimków:

af

Frikadeller laves <u>af hakket kød</u> .	Frikadeller robi się <u>z mielonego mięsa</u> .
Du lugter <u>af øl og cigaretter</u> .	Śmierdzisz <u>piwem i papierosami</u> .
Selvangivelsen blev udfyldt <u>af revisoren</u> .	PIT został wypełniony <u>przez księgowego</u> .
De arbejdsløse får penge <u>af staten</u> .	Bezrobotni dostają pieniądze <u>od państwa</u> .
Kongen af Danmark.	Król <u>Danii</u> .

for

Det er <u>for</u> farligt.	To jest <u>zbyt</u> niebezpieczne.
Jens ryger <u>for</u> meget.	Jens pali <u>za</u> dużo.
Dit blodtryk er <u>for</u> højt.	Masz <u>za</u> wysokie ciśnienie.
Jeg har betalt <u>for</u> hotellet.	Zapłaciłem już <u>za</u> hotel.
Er polsk mad vigtig <u>for</u> dig?	Czy polskie jedzenie jest <u>dla</u> Ciebie ważne?
Jens er formand <u>for</u> fodboldklubben.	Jens jest przewodniczącym <u>klubu piłki nożnej</u> .
Vi præsenterer resultatet <u>for</u> jer i morgen.	Jutro przedstawimy <u>wam</u> wynik.
Jens tænder for fjernsynet.	Jens włączy telewizor.

foran

Jeg har kun lyst til at slappe af <u>foran fjernsynet</u> .	Mam tylko ochotę odpoczywać <u>przed telewizorem</u> .
---	--

fra

Jeg kommer <u>fra Polen</u> .	Pochodzę <u>z Polski</u> .
Toget <u>fra Warszawa</u> til Berlin.	Pociąg <u>z Warszawy</u> do Berlina.
Jørgen arbejder <u>fra mandag</u> til fredag.	Jørgen pracuje <u>od poniedziałku</u> do piątku.

gennem

at købe billetter <u>gennem Internettet</u> .	Kupić bilety <u>przez internet</u> .
---	--------------------------------------

i

Jens bor i <u>København</u> .	Jens mieszka <u>w Kopenhadze</u> .
Gå i <u>skole</u> .	Chodzi <u>do szkoły</u> .
Vi skal til Polen i <u>ferien</u> .	Pojedziemy do Polski <u>podczas wakacji</u> .
Anna er forelsket i <u>Jørgen</u> .	Anna jest zakochana w Joergenie.
Jeg er født i <u>1963</u>	Urodziłem się w <u>1963 r.</u>

Tina bor i <u>en lejlighed</u> .	Tina mieszka <u>w mieszkaniu</u> .
Toget kører 120 Km. i <u>timen</u> .	Pociąg jeździ 120 Km <u>na godzinę</u> .
Anna har boet i Danmark i <u>30 år</u> .	Anna mieszka w Danii <u>od 30 lat</u> .
Frikadeller steges i <u>smør</u>	Frikadeller smaży się <u>na maśle</u> .
Jeg har ondt i <u>hovedet</u>	Boli mnie <u>głową</u>
Vil du med i <u>biografen</u> .	Czy chcesz pójść ze mną <u>do kina</u>
Vi var der i <u>2 timer</u> .	Byliśmy tam <u>przez dwie godziny</u> .
Jeg er interesseret i <u>fodbold</u> .	Interesuję się <u>piłką nożną</u> .

langs

Jens spadserede <u>langs kanalen</u>	Jens spacerował <u>wzdłuż kanału</u>
--------------------------------------	--------------------------------------

med

Rejse <u>med toget</u>	Jechać <u>pociągiem</u>
Tina bor i en lejlighed sammed <u>med Jens</u> .	Tina mieszka w mieszkaniu razem <u>z Jensem</u> .
Frikadeller <u>med kartofler</u> .	Pulpety <u>z ziemniakami</u> .

Jeg vil gerne betale <u>med dankort</u> .	Chciałbym zapłacić <u>kartą</u> .
Hvad <u>med dem</u> som stadig er arbejdsløse?	A co <u>z tymi</u> , którzy dalej są bezrobotni?
Jeg regner <u>med dig</u> .	Liczę <u>na ciebie</u> .
I sidste kvartal faldt arbejdsløsheden <u>med 0,2 %</u> .	W ostatnim kwartale bezrobocie spadło <u>o 0,2%</u>
20 divideret <u>med 5</u> er lig 4.	20 dzielone <u>przez 5</u> równa się 4.

om

Jens tjener 18.000 Kr. <u>om måneden</u> .	Jens zarabia 18.000 koron <u>miesięcznie</u> .
Køkkenet åbner <u>om to timer</u> .	Kuchnia będzie otwarta <u>za dwie godziny</u> .
Jeg vil gerne bede <u>om et nyt pas</u> .	Poproszę <u>o nowy paszport</u> .
Han læser meget <u>om aftenen</u> .	Czyta dużo <u>wieczorami</u>
Vi tager på ferie 2 gange <u>om året</u> .	Jeździmy na wakacje dwa razy <u>w roku</u> .
Jeg kommer hjem <u>om en uge</u> .	Będę w domu <u>za tydzień</u> .

omkring

Omkring København er der mange store huse.	Dookoła Kopenhagi jest wiele dużych domów.
Hun er <u>omkring 25 år gammel</u> .	Ma <u>około 25 lat</u> .

overfor

Bussen holder <u>overfor Hovdbanen</u> .	Autobus zatrzymuje się <u>naprzeciw Dworca Głównego</u>
--	---

på

Han arbejder som tjener <u>på en cafe</u> .	Pracuje jako kelner <u>w kawiarni</u> .
Hun studerer <u>på universitetet</u> .	Studiuje <u>na uniwersytecie</u> .
At køre <u>pa cykel</u>	Jeździć <u>rowerem</u> .
Jeg skal arbejde <u>på søndag</u> .	Pracuję <u>w niedzielę</u> .
På <u>smørret</u> anbringes en skive pålæg.	<u>Na maśle</u> kładzie się plasterek zimnego mięsa.
Tro <u>på gud</u> .	Wierzyć <u>w Boga</u> .
Han lavede alt arbejdet på <u>2 timer</u> .	Zrobił całą robotę w ciągu <u>2 godzin</u> .
Jeg har ikke mit pas <u>på mig</u> .	Nie mam paszportu <u>przy sobie</u> .

til

Toget fra Warszawa <u>til Berlin.</u>	Pociąg z Warszawy <u>do Berlina</u>
Køkkenet er åbent <u>til klokken 23.00.</u>	Kuchnia jest otwarta <u>do godziny 23.00</u>
Han ringer <u>til sit arbejde</u> og siger at han er syg.	Dzwoni <u>do swojej pracy</u> i mówi, że jest chory.
Der er brev <u>til dig.</u>	Jest <u>dla ciebie</u> list.
Jeg skal <u>til fest.</u>	Pójdę <u>na imprezę.</u>
Oversætte fra dansk <u>til polsk.</u>	Przetłumaczyć z polskiego <u>na duński.</u>
3 sal <u>til højre.</u>	3 piętro <u>po prawej stronie.</u>
Jeg han købt en bog <u>til dig.</u>	Kupiłem <u>ci</u> książkę.
Han blev udnævnt <u>til ambassadør.</u>	Został mianowany <u>ambasadorem.</u>
Årsagen <u>til problemet.</u>	Przyczyna <u>problemu.</u>

uden

Et franskbrød <u>uden birkes.</u>	Bułka paryska <u>bez maku.</u>
Kaffe <u>uden sukker.</u>	Kawa <u>bez cukru.</u>

under

De fleste polske landbrug er på <u>under 5 hektar.</u>	Większość polskich gospodarstw rolnych ma <u>poniżej 5 hektarów.</u>
Firmaet er <u>under konkurs.</u>	Firma jest <u>w stanie upadłości.</u>
Skoene ligger <u>under sengen.</u>	Buty leżą <u>pod łóżkiem.</u>
Jeg var i England <u>under krigen.</u>	<u>Podczas wojny</u> byłem w Anglii.

ved siden af

Cafeen ligger <u>ved siden af universitetet.</u>	Kawiarnia znajduje się <u>obok uniwersytetu.</u>
--	--

Spójniki

Spójniki włączają słowa, elementy językowe i zdania.

Spójniki dzielą się na współrzędne i podrzędne:

Współrzędne:	Chefen er ung, <u>og</u> cafeen er moderne.
	Szef jest młody i kawiarnia jest nowoczesna.
Podrzędne:	Cafeen er moderne, <u>eftersom</u> chefen er ung
	Kawiarnia jest nowoczesna, ponieważ szef jest młody.

Spójniki współrzędne.

Ilość spójników współrzędnych jest ograniczona. Do nich należy najczęściej używane słowo w duńskim, mianowicie „og” (i).

Jeg er træt <u>og</u> sulten	Jestem zmęczony i głodny.
------------------------------	---------------------------

Jak w polskim, przecinek zastępuje „og” przy wyliczeniach:

Han taler dansk, engelsk, polsk <u>og</u> fransk.	Mówi po duńsku, angielsku, polsku i francusku.
---	--

Poza „og” najczęściej używanymi spójnikami w duńskim są:

samt	I Danmark drikker vi øl og vin <u>samt</u> nogen gange snaps
	W Danii pijemy piwo i wino <u>oraz</u> czasami snaps.
eller	Frikadeller steges i olie <u>eller</u> margarine.
	Pulpety smaży się na maśle <u>albo</u> w oleju.
enten ... eller	Lejlighederne har <u>enten</u> centralvarme <u>eller</u> kulfyr.
	Mieszkania mają <u>albo</u> centralne ogrzewanie <u>albo</u> piec węglowy.
men	Han tjener 18.000 Kr., <u>men</u> skatten tager det halve.
	Zarabia 18.000 koron, <u>ale</u> podatek zabiera połowę.
derfor	Han har ikke spist, <u>derfor</u> er han sur.
	Nic nie jadł, <u>dlatego</u> jest w złym nastroju.
så	Bøfferne var meget dyre, <u>så</u> jeg købte medisterpølse.
	Steki wołowe były bardzo drogie, <u>zatem</u> kupiłem białą kiełbasę.
for	Han kom tidligt hjem, <u>for</u> der var roligt på kontoret
	Wrócił wcześniej do domu, <u>ponieważ</u> w biurze było spokojne.

Spójniki podrzędne

Spójniki podrzędne łączą zdanie nadrzędne ze zdaniem, które nie może występować samodzielnie. Zdanie podrzędne może normalnie występować zarówno przed jak i po zdaniu nadrzędnym.

Najczęściej używanymi spójnikami podrzędnymi w języku duńskim są „at” i „om”.

„At” jest spójnikiem orzekającym, a „om” jest pytającym.

Jeg har lovet at tage på cykeltur i næste uge.

Obiecałem, że w przyszłym tygodniu pojadę na wycieczkę rowerową.

Chefen spurgte, om jeg kunne arbejde i weekenden.

Szef pytał, czy mogę pracować w weekend.

Budowanie zdań.

Szyk zdania uzależniony jest od funkcji elementów językowych, więc trochę powtórki wiedzy ze szkoły podstawowej nie zaszkodzi. Analiza językowa w duńskim jest podobna do analizy w angielskim, które to mają w sobie osobliwości odróżniające je od analizy w polskim.

Orzeczenie (ORZ).

Orzeczenie jest podstawowym elementem zdania. To ono decyduje o jego strukturze. Wszystkie czasowniki wymagają przynajmniej jednego dodatkowego elementu, czyli podmiotu, ale większość wymaga dwóch elementów (podmiot i dopełnienie/ podmiot i okolicznik/ podmiot i orzecznik), a jeszcze inne wymagają trzech elementów (podmiot, dopełnienie dalsze i dopełnienie bliższe/ podmiot, dopełnienie i okolicznik/ podmiot, dopełnienie i orzecznik).

Jeg <u>sover</u>	Śpię
Han <u>elsker</u> hende	On ją kocha
Jeg <u>gav</u> min mor en fødselsdagsgave	(ja) Dałem matce prezent urodzinowy

Orzeczenie może składać się z kilku czasowników.

Jeg <u>har løbet</u> hele vejen	Biegłem całą drogę
Han <u>burde have solgt</u> huset tidligere	Powinien był sprzedać dom wcześniej

Orzeczenie opisuje czynność, stan albo zmianę.

Podmiot (PO).

Podmiot jest aktywną częścią zdania. Ten, który coś robi. Podmiot można znaleźć zadając pytanie: **kto/ co + orzeczenie**.

<u>Han</u> burde have solgt huset tidligere	Powinien był sprzedać dom wcześniej.
<u>Peter</u> har været til fodbold.	Piotr był na piłce nożnej.

W polskim podmiot występuje w mianowniku.

Zazwyczaj podmiot jest rzeczownikiem albo zaimkiem, ale może też być przymiotnikiem, czasownikiem w bezokoliczniku albo całym zdaniem.

<u>De arbejdsløse</u> får understøttelse.	Bezrobotni dostają zasiłek.
<u>At rejse</u> er at leve.	podróżować - to żyć
<u>Bestræbelserne for at nedbringe underskuddet på statsfinanserne</u> møder politisk velvilje blandt EU-partnerne.	Starania zredukowania deficytu budżetowego spotykają się z przychylnym przyjęciem wśród partnerów UE.

W zdaniu może być więcej niż jeden podmiot :

Hr. Jensen og Fru Larsen møder hinanden på gaden.	Pan Hansen i Pani Larsen spotkają się na ulicy.
---	---

Dopełnienie bliższe (DB).

Dopełnienie bliższe jest pasywną częścią aktywnego zdania.

Han elsker hende.	On kocha <u>ją</u> .
Manden slår konen.	Mąż bije <u>żonę</u> .
De spiser frikadeller.	(oni) Jedzą <u>frikadeller</u> .

Dopełnienie bliższe znajdziesz zadając pytanie:

kogo/ co + orzeczenie + podmiot.

Han elsker hende > kogo on kocha = hende.

W polskim dopełnienie bliższe w zdaniach twierdzących zazwyczaj występuje w bierniku a w zdaniach przeczących w dopełniaczu .

Peter læser <u>en bog</u> .	Piotr czyta <u>książkę</u> .
Peter læser ikke <u>en bog</u> .	Piotr nie czyta <u>książki</u> .

Dopełnienie dalsze (DD).

Niektóre czasowniki mają dwa dopełnienia, czyli dopełnienie bliższe i dalsze. Dopełnienie dalsze to osoba odnosząca korzyść albo odbiorca czynności.

Jeg gav <u>min mor</u> en fødselsdagsgave.	Dałem matce prezent urodzinowy.
De tilkendte <u>Walesa Nobels</u> Fredspris.	Przyznali Wałęsie pokojową nagrodę Nobla.

W duńskim dopełnienie dalsze zdania aktywnego może stać się podmiotem zdania biernego:

Firmaet garanterede <u>arbejderne</u> lønforhøjelse. >	Firma gwarantowała pracownikom podwyżkę.
<u>Arbejderne</u> blev garanteret lønforhøjelse	

Dopełnienie dalsze znajdziesz zadając pytania:

komu/ czemu + orzeczenie + podmiot + dopełnienie bliższe:

komu/ czemu dałem prezent urodzinowy > min mor

komu/ czemu przyznali nagrodę Nobla > Wałęsie

Przetłumaczone na polski, duńskie dopełnienie dalsze zazwyczaj występuje w celowniku. Bywają jednak wyjątki od reguły, gdy występuje w dopełniaczu albo w bierniku:

Peter lærte <u>sin datter</u> at tænke logisk.	Piotr nauczył córkę myśleć logicznie.
--	---------------------------------------

Dopełnienie dalsze można zazwyczaj przeobrazić w okolicznik:

Jeg gav <u>min mor</u> en fødselsdagsgave >	Jeg gav en fødselsdagsgave <u>til min mor</u> .
Firmaet garanterede <u>arbejderne</u> lønforhøjelse >	Firmaet garanterede lønforhøjelse <u>til arbejderne</u> .

Dopełnienie podmiotu (DPO)

(Angielski: subject complement. Duński: omsagnsled til grundled albo subjektsprædikat)

Forma ta nie występuje w polskim rozbiórce gramatycznym zdania, ale jest identyczna z formą narzędnika występującego po tak zwanych czasownikach łącznikowych (np.: być, zostać, nazwać się).

Dopełnienie podmiotu jest tożsame z podmiotem. Zamiast czasownika można używać znaku równości (=). Jeżeli dopełnienie podmiotu jest przymiotnikiem musi się zgodzić z podmiotem ze względu na rodzaj i liczbę, a jeżeli jest zaimkiem, musi występować w bierniku.

Han er <u>journalist</u> .	(on) Jest dziennikarzem.
Han = journalist	
Hendes kjole er <u>rød</u> .	Jej sukienka jest czerwona.
Kjole = rød	
Taget er <u>rødt</u>	Dach jest czerwony
Tag = rødt	
Tagene er <u>røde</u>	Dachy są czerwone.
Tagene = røde	

Najważniejsze czasowniki łącznikowe to: **være** (być), **blive** (zostać), **hedde** (nazywać się), **kaldes** (zwać), **anses for** (uważać za), **virke** (wydawać się).

Jeg bliver <u>tosset</u> .	Zwariuję.
Han hedder <u>Kjeld Madsen</u> .	Nazywa się Kjeld Madsen.
Polen kaldes <u>Centraleuropas tiger</u> .	Polskę zwano tygrysem Europy środkowej
Han anses for <u>en stor mand</u> .	Uważany jest za wielkiego człowieka.
Hun virkede meget <u>træt</u> .	Wydawała się bardzo zmęczona.

Dopełnienie dopełnienia bliższego (DDB)

(Angielski: object complement. Duński: omsagnsled til genstandsled albo objektsprædikat)

Dopełnienie dopełnienia bliższego (DDB) też nie występuje w polskim rozbiórce gramatycznym zdania. W przeciwieństwie do dopełnienia podmiotu DDB jest tożsame z dopełnieniem bliższym.

DDB występuje głównie po takich czasownikach jak: **vælge** (wybrać), **kalde** (nazwać), **udnævne** (mianować).

Han malede væggene <u>røde</u> .	Malował ściany na czerwono.
Væggene = røde	
Lad os male byen <u>rød</u> !	Chodźmy zaszać!
Byen = rød	
Hun kaldte chefen <u>en idiot</u>	Nazwała szefa idiotą.
Chefen = en idiot	
Han gjorde mig <u>vred</u>	Rozzłościł mnie.
Mig = vred	

Okolicznik (OKO)

Zazwyczaj okolicznik odpowiada na pytanie: **jak/ gdzie/ kiedy/ w jaki sposób?**

Okolicznik może także podawać dodatkową informację/ komentarz do całego zdania.

Vi går <u>nu</u>	idziemy <u>teraz</u>
De besøger os <u>i morgen</u>	<u>Jutro</u> nas odwiedzą

Okolicznik najczęściej jest dobrowolnym dodatkiem do zdania, ale zdarza się, że czasownik wymaga okolicznika jako elementu obligatoryjnego.

Hun dansede <u>livligt</u> .	Tańczyła <u>z życiem</u> .
Han bor <u>i Warszawa</u> .	Mieszka <u>w Warszawie</u> .

Jest to element obligatoryjny, ponieważ zdanie nie ma sensu bez okolicznika. Dodatkowo można dobrowolnie dodawać inne okoliczniki:

Hun dansede <u>særdeles livligt hele aftenen</u> .	Tańczyła <u>bardzo żywo przez cały wieczór</u>
Han bor <u>ikke</u> i Warszawa.	<u>Nie</u> mieszka w Warszawie.

Okolicznik może być:

Przystówkiem	Hun dansede <u>livligt</u>	
Wyrażeniem przyimkowym	Han bor <u>i Warszawa</u>	
Wyrażeniem spójnikowym	Han arbejder <u>som en hest</u>	Pracuje jak koń
Zdaniem podrzędnym	Jeg kommer, <u>når jeg er færdig</u>	Pójdę, <u>kiedy skończę</u>

Podstawowy szyk zdania

Każdy język ma reguły, które umożliwiają rozpoznanie poszczególnych elementów zdania. W polskim i np. niemieckim stosuje się przypadki, a w duńskim i angielskim stosuje się szyk zdania. Oznacza to, że w duńskim:

1. Każdy czasownik wymaga określonych elementów (podmiot, dopełnienie, okolicznik itd.)
2. Szyk tych elementów jest obligatoryjny, w przeciwieństwie do polskiego, gdzie szyk zdania jest swobodny (choć nie dowolny).
3. Normalny szyk zdania to: **podmiot + orzeczenie**.
Szyk inwersji to: **orzeczenie + podmiot**
W duńskim stosujemy inwersję o wiele częściej niż w angielskim.
4. Pozostałe elementy zdania też mają określone miejsce w zdaniu. W określonych warunkach szyk zdania może odbiegać od normalnego szyku zdania.

Skróty:

Orzeczenie:	ORZ	Podmiot:	PO
Dopełnienie bliższe:	DB	Dopełnienie dalsze:	DD
Dopełnienie podmiotu:	DPO	Okolicznik:	OKO
Dopełnienie dopełnienia bliższego:	DDB		

Podstawowy szyk zdania:

1. Dla czasowników, które występują tylko z podmiotem: **PO + ORZ**

Jens	sover	Jens śpi
PO	ORZ	

2. Dla czasowników, które występują z podmiotem i dopełnieniem bliższym:
PO + ORZ + DB

Fru Jensen	laver	kaffe	Pani Jensen robi kawę
PO	ORZ	DB	

3. Dla czasowników, które występują z podmiotem i okolicznikiem:
PO + ORZ + OKO

Jens	har været	i Polen	Jens był w Polsce
PO	ORZ	OKO	

4. Dla czasowników, które występują z podmiotem, dopełnieniem bliższym i dopełnieniem dalszym: **PO + ORZ + DD + DB**

Jens	giver	sin kæreste	en buket blomster	Jens daje bukiet kwiatów narzeczonej
PO	ORZ	DD	DB	

Tego typu zdania prawie zawsze można przekształcić na **PO+ORZ+OKO** (typ 3)

Jens	giver	en buket blomster	til sin kæreste
PO	ORZ	DB	OKO

5. Dla czasowników, które występują z podmiotem i dopełnieniem podmiotu:
PO + ORZ + DPO

Hr. Hansen	er	journalist	Pan Hansen jest dziennikarzem
PO	ORZ	DPO	

6. Dla czasowników, które występują z podmiotem, dopełnieniem bliższym i dopełnieniem dopełnienia bliższego: **PO + ORZ + DB + DDB**

Han	maler	væggene	hvide	Maluje ściany na biało
PO	ORZ	DB	DDB	

7. Dla czasowników, które występują z podmiotem, dopełnieniem bliższym i okolicznikiem:

PO + ORZ + DB + OKO

Tina	anbragte	bøgerne	på hylden	Tina położyła książki na półce
PO	ORZ	DB	OKO	

Podawane elementy są obowiązkowe przy danych czasownikach. Brak elementu skutkuje tym, że zdanie będzie pozbawione sensu. Wyjątek stanowi zdanie 6, które zazwyczaj można zredukować do: PO + ORZ + DB:

Han maler væggene

Pozostałe zdania zaś, nie znaczą nic bez wszystkich elementów:

Zdanie 1:	sover
Zdanie 2:	Fru Jensen laver
	Laver kaffe
Zdanie 3	Jens har været
	Har været i Polen
Zdanie 4	Jens giver en buket blomster
	Giver sin kæreste en buket blomster
	Jens giver sin kæreste
Zdanie 5	Hr. Hansen er
	Er journalist
Zdanie 7	Tina anbragte bøgerne
	Tina anbragte på hylden
	Anbragte bøgerne på hylden

Można uzupełnić dodatkowymi elementami, ale tylko i wyłącznie okolicznikami:

Zdanie 1:	Jens sover <u>længe</u> .	<u>Måske</u> sover Jens længe.*
Zdanie 2:	Fru Jensen laver <u>ikke</u> kaffe.	Fru Jensen laver kaffe <u>om søndagen</u> .
Zdanie 3:	Jens har været i Polen <u>for nylig</u> .	Jens sover <u>ofte</u> længe.
Zdanie 4:	Jens giver sin kæreste en buket blomster <u>hver dag</u> .	Hvorfor giver Jens sin kæreste en buket blomster? *
Zdanie 5:	Hr. Hansen er journalist <u>i sin fritid</u> .	
Zdanie 6:	Han maler væggene hvide <u>med maling fra Dyrups</u> .	
Zdanie 7:	Tina anbragte <u>hurtigt</u> alle bøgerne på hylden.	

* Inwersja w duńskim występuje zawsze, kiedy okolicznik zajmuje pierwsze miejsce w zdaniu.

Każdy element można rozszerzyć:

Zdanie 1:	<u>Jens Hansen</u> sover.
Zdanie 2:	Fru Marie Jensen <u>har lavet en enorm kande</u> kaffe.

Zdanie 3:	<u>Jens Hansen</u> <u>menes at have været</u> i det smukke land, Polen.
Zdanie 4:	En glad Jens <u>giver sin smukke kæreste</u> en enorm buket friske blomster.
Zdanie 5:	Vores alle <u>sammens Hr. Hansen er en glimrende sportsjournalist</u> .
Zdanie 6:	Han <u>har malet og tapetseret væggene og loftet hvide, blå og røde</u> .
Zdanie 7:	Tine og Jens <u>anbragte bøgerne og Cd'erne på de nyindkøbte hylder</u> .

Zdania można połączyć ze zdaniem podrzędnymi albo równorzędnymi za pomocą spójników (albo czasami bez nich):

Spójniki zajmują pierwsze miejsce w zdaniu - przed podmiotem:

Zdanie 1:	Jens sover, <u>og</u> Tina læser.	równorzędne
Zdanie 2:	Fru Jensen laver kaffe, <u>medens</u> gæsterne ser fjernsyn.	podrzędne
Zdanie 3:	Jens har været i Polen, <u>for at</u> besøge sin familie.	podrzędne
Zdanie 4:	Jens giver sin kæreste en buket blomster, <u>fordi han elsker hende</u> .	podrzędne
Zdanie 5:	Hr. Hansen er journalist, <u>men</u> han er også lærer.	równorzędne
Zdanie 6:	<u>Inden</u> han maler væggene hvide, drikker han en øl.	podrzędne
Zdanie 7:	Tine og Jens anbragte bøgerne og Cd'erne på de nyindkøbte hylder, <u>til trods for at</u> de havde masser af plads i skabet.	podrzędny

W taki sposób możemy dobudować zdania w nieskończoność, zawsze jednak przestrzegając reguł szyku zdania. Do zdania 7 możemy, dla przykładu, dołączyć jeszcze jedno zdanie podrzędne:

Zdanie 7:	Tine og Jens anbragte bøgerne og Cd'erne på de nyindkøbte hylder, <u>der</u> så ud som om de var ved at brase sammen, <u>til trods for at</u> de havde masser af plads i skabet.
-----------	--

Podmiot formalny.

Szyk zdania może się zmienić przy użyciu tak zwanego podmiotu formalnego. W roli podmiotu formalnego używamy „det” albo „der”. Ogólny zarys stosowania podmiotu formalnego podano niżej:

Czasami zdanie nie ma aktywnego wykonawcy, albo nie jest możliwe nazwanie sprawcy czynności. Wtedy używamy podmiotu formalnego „det” .:

Det regner	Pada deszcz
Det larmer	Jest hałas
Det gør ondt	Boli mnie
Det er godt	Jest dobrze
Det ringer på døren	Ktoś dzwoni do drzwi

Czasami podmiot jest bardzo ciężki (długi), zdanie podrzędne albo czasownik w bezokoliczniku. Taki podmiot przesuwamy często na koniec zdania, szczególnie jeżeli orzeczeniem jest „være” albo ”blive”. Na miejscu podmiotu umieszczamy zaś podmiot formalny „det”:

Podmiot formalny	Orzeczenie	Dopełnienie	Rzeczywisty podmiot
Det	er	fedt	at arbejde på cafeen
Det	er	en god ide	med en polsk restaurant i København
Det	er	ærgeligt	at du ikke kan komme
Det	er	rigtigt	hvad din bror sagde i sidste uge

Szczególnie często używamy takiej konstrukcji przy formie biernej z –s:

Podmiot formalny	Orzeczenie	Rzeczywisty podmiot
Det	siges	at han er rig
Det	kan klares	på få minutter
Det	skal oplyses	at billetterne udleveres i billetlugen

„Det” używamy także w konstrukcjach bezosobowych z „være/ blive”:

Podmiot formalny	Orzeczenie	Rzeczywisty podmiot	okolicznik
Det	er	et bord	
Det	bliver	koldt	i næste uge
Det	er	den hurtigste bil, som nogensinde er lavet	

Czasami podmiot zdania jest rzeczownikiem nieokreślonym (albo **rzeczownikami nieokreślonymi**). W takim przypadku często używamy podmiotu formalnego „der”, a rzeczywisty podmiot występuje po czasowniku.

Podmiot formalny	Orzeczenie	Okolicznik	Rzeczywisty podmiot	Okolicznik
Der	er		mange røde tage	i København
Der	er	ingen	polsk restaurant	i København
Der	er	ikke	nogen	hjemme
Der	er	mange	små butikker	i Polen
Der	bliver	ingen	fest	i år
Der	sidder		en lille pige	på bænken
Der	ligger		en mand	i min seng

Podmiot rzeczywisty zajmuje miejsce dopełnienia, możemy więc używać tej konstrukcji wtedy, gdy zdanie nie ma dopełnienia (czyli przy czasownikach nieprzechodnich), np.:

Podmiot	orzeczenie	Dopełnienie bliższe/ dopełnienie podmiotu	okolicznik
En polsk restaurant	er	en god ide	
Mange	køber	kød	i butikcenteret

Często jednak zmieniamy konstrukcję takiego zdania:

Det er en god ide med en polsk restaurant i København.

Der er mange, som køber kød i butikcenteret.

Som/ der

Som/ der jako zaimki względne wskazują na element zdania poprzedniego.

Mange tyrkere har abnet små butikker, **som/ der** ikke er som dyre.

Jørgen kender en restaurant, **som/ der** serverer lammekød.

Regeringen har iværksat en pakke, **som/ der** skal få gang i økonomien.

Som i der używamy zamiennie, jeżeli jest to podmiot zdania.

Jeżeli zaimek ma inną funkcję niż podmiot, możemy używać tylko **”som”**. W takim przypadku często jednak pomijamy **”som”**:

Den bil,	som	vi	købte	i sidste uge,	skal repareres for 12.000 Kr.
	DB	PO	ORZ	OKO	

Zdania podrzędne

Zdania podrzędne są zazwyczaj poprzedzone spójnikiem, po którym następuje jeden z siedmiu podstawowych wzorów. W zdaniu podrzędnym nie występuje inwersja:

Jeg tror, at Jens sover.
 Han sagde, at han ville male væggene hvide.

Zdania nadrzędne

Przy inwersji orzeczenie zajmuje miejsce przed podmiotem. Tylko pierwszy czasownik może zajmować to miejsce. Jeżeli orzeczenie składa się z kilku czasowników, pozostałe zajmują miejsce po podmiocie.

W zdaniach nadrzędnych inwersja występuje w następujących przypadkach:

1. W zdaniach pytających:

ORZ	PO	ORZ	DD	DB/DPO	DDB/ OKO
Sover	jens?				
Laver	Fru Jensen			kaffe?	
Har	Jens	været			i Polen?
Giver	Jens	sin kæreste		en buket blomster?	
Er	Hr. Hansen			journalist?	
Maler	han			væggene	hvide?
Anbragte	Tina			bøgerne	på hylden?

1. Zdania pytające często zaczynają się słowem pytającym (hvem, hvad, hvor, hvordan, hvorfor, hvor lange ...)

Zaimek pytający	Orzeczenie 1	Podmiot	Orzeczenie 2	Dopełnienie/ okolicznik
Hvor	bor	Fru Hansen?		
Hvorfor	er	Jørgen		sur?

Hvordan	er	vejret?		
Hvad	har	du	lavet	i dag?

2. I kiedy pierwsze miejsce w zdaniu zajmuje okolicznik:

Okolicznik	Orzeczenie 1	Podmiot	Orzeczenie 2	Okolicznik
I sidste måned	var	jeg		på ferie
Måske	kommer	han		i morgen
I supermarkedet	sælges	alt		i poser eller pakker
I denne uge	har	jeg	arbejdet	hårdt

3. Jeżeli zdanie podrzędne poprzedza zdanie nadrzędne:

<u>Du bør</u> skifte skjorte, inden du går på arbejde >	Inden du går på arbejde, <u>bør du</u> skifte skjorte
<u>Vi kan</u> tage i skoven, hvis vejret bliver godt >	Hvis vejret bliver godt, <u>kan vi</u> tage i skoven

4. Również inne elementy zdania mogą występować na pierwszym miejscu. Musi wtedy być jakaś przyczyna, na przykład, gdy chcemy podkreślić dany element. Następujące zdania - bez kontekstu dla usprawiedliwienia zmiany miejsca w zdaniu - mogą brzmieć dziwnie po duńsku. Zmiana miejsca elementu w zdaniu jest zjawiskiem stosunkowo rzadkim.

Kaffe	laver	Fru Jensen	
DB	ORZ	PO	
I Polen	har	Jens	været
OKO	ORZ	PO	ORZ
En buket blomster	giver	Jens	sin kæreste
BD	ORZ	PO	DD
Sin kæreste	giver	Jens	en buket blomster.
DD	ORZ	PO	DB
Journalist	er	Hr. Hansen.	
DDP	ORZ	PO	
Væggene	maler	han	hvide
DB	ORZ	PO	DDB
Hvide	maler	han	væggene
DDB	ORZ	PO	DB
Bøgerne	anbragte	Tina	på hylden.
DB	ORZ	PO	OKO
På hylden	anbragte	Tina	bøgerne
OKO	ORZ	PO	DB

Pozycja okolicznika w zdaniu.

W zdaniach nadrzędnych okolicznik może występować w trzech różnych pozycjach:

Pierwsza poz/ okolicznik 1	Czasownik 1		Podmiot	okolicznik 2		Czasownik 2	Pozostałe elementy	Okolicznik 3
	1			2				
I går	kunne	Jens		ikke	finde		vej	til bageren

Jeżeli okolicznik występuje na pierwszej pozycji następuje inwersja:

Jeg var i biografen i går > I går var jeg i biografen.

Okolicznik zajmuje miejsce po orzeczeniu, jeżeli występuje w środku zdania:

Jens er ikke hjemme.
Jeg køber altid brød hos bageren.

Jeżeli orzeczenie składa się z kilku czasowników, okolicznik zajmuje pozycję po pierwszym czasowniku.

Jeg har altid købt brød hos bageren.
Han vil kun tale om penge.

Jeżeli występuje też inwersja, okolicznik zajmuje pozycję między podmiotem a drugim czasownikiem.

Desværre vil han ikke købe bilen til den pris.

W zdaniach podrzędnych okolicznik może występować w dwóch różnych pozycjach:

Spójnik	Podmiot	Okolicznik	Czasownik	Pozostałe elementy	Okolicznik
selvom	han	ikke	rejser		til Spanien

Przysłówki odprzymiotnikowe zajmują ostatnią pozycję w zdaniu:

Jens kan løbe hurtigt.
Maden smager godt.
Han arbejdede stædigt.

Okoliczniki, które stanowią integralną część zdania, także zajmują ostatnią pozycję:

Tina venter på Jens.
Tina har studeret jura i 3 år.

Takie okoliczniki (a w szczególności okoliczniki czasu) czasami jednak mogą zajmować przednią pozycję.

I 3 år har Tina studeret jura.

Pozostałe przysłówki dzielimy na wolne i związane.

Przysłówki wolne występują w pozycji przedniej albo środkowej.

<u>Desværre</u> kan jeg ikke komme i morgen.	Jeg kan <u>desværre</u> ikke komme i morgen.
<u>Somme tider</u> arbejder jeg til klokken 8 om aftenen.	Jeg arbejder <u>somme tider</u> til klokken til klokken 8 om aftenen.

Przysłówki związane występują w pozycji środkowej.

Du kommer altid for sent.
Jeg har nemlig været på værtshus.

Przykładowe przysłówki wolne to: alligevel, derfor, desværre, efterhånden, endelig, heldigvis, måske, naturligvis, somme tider.

Przykładowe przysłówki związane to: altid, aldrig, da, gerne, godt, heller ikke, ikke, nemlig, nok, også, stadigvæk, tit.